

# ANNO 1999

Ja radim ovo, što radim, to je njihovo ime, jer mi smo svi preživjeli istinu. Dobro je napomenuti, da je i uto vrijeme u Mariboru bio Tito, Hebrang, Ranković, Drašpin, Hočevar i ja, tako je izjavio Šime Dubajić.

Želimir Kužatko, predsjednik Odbora za istraživanje i obeležavanje grobišta, stradalnika na tlu Slovenije, zajednica Društava Hrvatske u Sloveniji.

Kako je isti odbor kooptiran u »Društvo za ureditev zamolčanih grobov Ljubljana«, predsjednik sam »Območnega odbora« utom društvu.

Kako je kasnije bilo objavljeno, prilikom prvog iskopa, da su na 2m tako reći, pod samom površinom pronađena 4 leševa, drugi dan izvađeno je 37 leševa, u ovom momentu već je 70 leševa izvađeno. Tako da se predviđa na jedan dužinski metar, da se nalazi oko 20 leševa. Obzirom na dužinu »PANCER GRABNA« i na veličinu same gramoznice, naša predviđanja su, i ono za što već posjedujemo dokumentaciju, nažalost biti će dokazano.

Danas prilikom našeg obilaska grobišta slobodnije nam pristupaju mještani, pružajući nam ruku i čestitaju, da smo uradili ono što smo uradili, da smo imali i hrabrosti i snage. Lavina je pokrenuta, zaustaviti se ne može a i ne smije, zato treba tako nastaviti.

Za projektante ovo je Mariborska obvoznica, za mene, ovo je cesta istine.

Ljubljana 20.4.1999

Želimir Kužatko

*Velenje, maj 1999 g., Po diktafonu prepisku pripremio tajnik društva Dragutin Šafarić*

Maribor 16.5.1999 godine

Nalazimo se na glavnom groblju u povratku iz Bleiburga, gdje imamo namjeru posjetiti spomenik palim po »9.svibnju 1945 g.« (»POBITIM PO 9.5.1945«) na glavnom groblju mariborskom kod Dobrave, a koji se nalazi uz »Tezanski gozd«, a i okolo, gdje se vrši iskop žrtava. Cijeli taj prostor bio bi iskrčen i uređen za taj spomenik.

Kako bi bio visoki spomenik? - *pita netko od prisutnih.*

Ne znam, treba da mi da sada fotokopiju, jer sam već dva puta hodio kod direktora. Moram reći, da su Slovenci ovdje jako ljubazni i u općini i svugdje, sa kojima ja kontaktiram, da me jako ljepo prime i jedino me nisu htjeli uvrstiti u njihov odbor, jer kažu, radi se po međunarodni konvenciji, fino sve, ali u njoj i nije predviđeno, da građanske udruge budu zastupljene. Ali ja uglavnome sve ovo obavljam i u ime sabora, jer sabor nema potpisane ovakve hrvatske konvencije sa Slovenijom. Tako da ja to obavljam sve, jer ja sam i politički zatvorenik. Bio sam i u domobranu do ove godine, pa sam, pošto sakrivaju dokumentaciju, neznam iz kojih razloga, napustio iste.

*Netko zapita: tko sakriva i šta to sakriva?*

Šklopan, predsjednik, drži to skriveno. Mi smo mogli napisati knjige, objavili smo u Sloveniji, ne možemo to u Hrvatskoj, jer neko drži to zaključano i skriveno. A izgleda, da se i gube, možda je netko i plaćan za to da uništi to. Ja sam predao kod domobrana materijala na kg, ali od toga nema ništa.

To vam je spomenik tim žrtvama po »9.svibnju 1945 g.« Oni bi željeli, da se napiše tu, da su tu, da su to žrtve vojne. Ja ne pristajem, jer ovdje ima djece, žena, staraca, prema tome, ni smo ovdje poubijani kao zločinci ili kao pripadnici postrojbi, jer ja sam imao 10 godina, kad sam bio dole kod Rimskih toplica. Srećom ostao živ i ja vrlo dobro znam, tko je ovdje. Na zapadnoj strani spomenika piše »ŽRTVAM V SPOMIN, ŽIVIM V OPOMIN«. Stavite vijenac ovdje ispred spomenika, kako vidite, netko je već bio ovdje i zapalio svijeću. Ovdje sa ove druge istočne strane isto imate napis, gdje ovako piše: »POBITIM PO 9.5.1945« i još »MARIBOR 1990«, znači, te godine je ovaj spomenik bio podignuti. Ali tu je skriveno sve! Ko je taj pobit? Nema djece, žena, staraca!? Što ja ne dam, da bude spomenik bez toga. I ne može nikada da se govori o hrvatskim domobranima, je da je ih je najviše, to je točno. Ali hrvatskih domobrana, uvijek su govorili o ustašama. A ustaša, oni trebaju da znaju, koliko ih je bilo procenata. Ustaša u ratu, da je bilo ustaša ovdje onih 70.000 oni bi do danas ratovali sa njima, ti se ne bi predali. Kada su zatvorili granice, što nisu zatvorili Luborića, Bobana, već su je otvorili. Te nisu nikada uhvatili, zato ja tražim, da se točno napiše ovdje, jer ja hoću, jer ja imam žive svjedoke, ovdje su. Ne znam ako ste čuli, ja imam živog svjedoka, koji je vidio ženu i troje djece, kada su strijeljani. On je onda imao 12 godina i on izjavljuje, to je gospodin Silvo Kajzer, tada sam imao 12 g. Taj čovjek me je ljetos doveo na lica mjesta, gdje se to dogodilo. Kaže, mulcima nije mogu niko zabraniti tu.

Pucalo se tu, rekli su vojne vježbe, ali mi mulci naučili smo tu čuvati krave i kupali se, ribnjaci su tamo bili i igrali se, i čuli smo, djete plače, i kaže, došli smo ovdje, nije bila šuma, to je kaže bilo grmovlje. Vidio sam tada prvi puta голу ženu. Kaže bila je visoka, imala je pletenice niz leđa i žicom vezane ruke. I to malo dijete jedno oko tri i pol godine moglo je imati, penjalo se po tim rukama – plakalo, vikalo majko, majko, i onda su još dva djeteta počela, onda su došli vojnici, kaže i pucali – ubili ih.

Oni su ih ostavljali, ova ta Bohova, to su bili pašnjaci i njive, gdje su oni čuvali krave. I tu je vojska čuvala, nekada je tu bila Njemačka, bile su barake, kasnije su partizani tu bili, vršili su tu ubojstva. Imali su tu u Njemačkoj baraci jedino svoje kantine, gdje su se napijali i

odmarali. Jedna je partizanka rekla čak kolegici, kaže, pa što si došla, što ne ubijaš, ja sam danas ubila petsto, meni je za sada dosta, i otišli su piti.

Kasnije su oni čak natjerali – školu, da su oni pošumili tu njivu, taj »BOHOVSKI GOZD«, današnji, rekli bi Bohovo. Uglavnom, to vam je sve za sada, da ko što mnogi Hrvati vele, ubijen mi je na Bleiburgu, nije, možda je ovdje ali mi svi to govorimo, jer nama su govorili čak, Dravograd – Dravograd. Jer majke i tako svi su govorili, gdje ti je muž, gdje ti je sin. Odgovarale su, ma negdje kod Dravograda je poginuo. Niko nije znao ni za Bleiburg ni ko što ni ja nisam znao, dok nisam otišao na Goli otok, nisam znao za »Goli otok«. Tako nisam znao za »Bleiburg«, dugo godina. Ali ovo ovdje je jedno najveće hrvatsko grobište, bez obzira, što je puno ubijeno u Hrvatskoj. U Hrvatskoj nema ovako velikog grobišta. A najveće grobište, evropsko grobište, to sam ja mom kolegi, evo ga tu (Dragutin Šafarić), objasnio, jer ja sam tu prošao. Najveća vam je Trbovlje – Hrastnik – Zagorje. Tamo sam ja tvrdio i tvrdim i danas, ispod 400.000 nije (četiri stotine tisuća), jer sam ja gledao svaki dan, kada su ih vodili. Tamo su pretežno Nijemci. To je opet Njemačko grobište najveće. Kočevski rog, kada je otkriven i Jazovka, ja sam rekao, ljudi, ne dajte se varati, varaju vas malim rupama. Danas partizani, oni su govorili prije, da nije bilo ubojstva ovdje, da je bio samo pokušaj bjegstva sa stadiona mariborskog. I njih je 6 do 7 pokušalo bjegstvo i straže su partizanske pucale i ubile ih. Međutim, to je Kosta Nađ izjavio, inače, nikome nije smjela faliti dlaka sa glave, kako vidite ne fali im, fale cijele glave, svi su ovdje, samo su im probušene glave. Kao što se vidi žicom, da vam kažem, da je ovako debelom kao prst, armaturnom žicom su nekoji vezani. Ne znam, dali su mogli hodati, nije, jer su kosti ovako svezane skupa. U četvrtak smo našli dva dukata i dva prstena, ali tu je dvije tisuće ubijenih Crno gorskih četnika. Ovi prsteni nisu naši, jer cirilica unutra, znači njihovi su, i ovi dukati reko, vjerojatno su njihovi, da su oni u istočnoj Bosni od naših to uzeli. Eto, to vam je sada o tome, mi vršimo taj iskop, mi ćemo se boriti da se to dostojanstveno napravi, da se kosti izmjestite, da pravilno obilježimo. Započeli smo, dok smo živi, mi ćemo to praviti, a kasnije ima vas mladih, vidim mogao bi neko, jer mi polako odlazimo svaki dan. Da se nastavi, da se ne zaboravi.

Slijedi prijedlog predstavnika HSP – županije Međimurske, da damo minuto šutnje i da se još pomolimo za njih.

**P.S.** *To je bio kraj izlaganja za posjetitelje iz Međimurske županije za HSP, koje je predvodio županijski pročelnik gospodin Josip Kolarić.*

*Govori gospođa Kaja Pereković, predsjednica HDPZ iz Zagreba.*

1945 do 1990 za svoje (ovdje fali dio snimka ?). Da gospođu, na žalost, mi još nismo ništa napravili. Dok dođu ovi ljudi, vi iz drugih avtobusa, niste mogli čuti ono što sam ja govorila u autobusu. Znae, ko čita novine svaki dan, onda uvijek u novinama nešto nađe. Tako i neke gospođe, koje su pročitale u jutarnjem listi o ovim događajima, u otkrivanju tih graba – lauf grabe – tenkovske grabe. Onda smo mi po nekoliko puta došli na ta kraj, čim smo saznali, a možemo zahvaliti ovom našem neumorljivom čovjeku, koji živi u Sloveniji, a politički zatvorenik je, gospodin Želimir Kužatko. On je signalizirao nekoliko godina unaprijed, kako su Slovenci vrlo savjesno na tlu Slovenije obilježili sve grobove, sva mjesta, gdje su bila kakva saznanja, da su civili ubijani. Ali nisu pisali samo o svojim Slovencima, oni su pisali približan broj i stradalih Hrvata. Tako da mi imademo jedno jako ljepo kartu, gdje se vidi, gdje je označeni križ i gdje piše, tu su i Hrvati. Kada smo saznali, da trasa ide preko tih rovova, naš gospodin Željko Kužatko nas je odmah o tome obavijestio, obaviještena je bila i naša saborska komisija. Gospodin Kužatko se je tako potrudio, da je doveo ovamo gospodina tajnika komisije g.Borasa. Oni su doduše, g.Boras je došao u privatnu posjetu, jer još nisu imali kontakt, (g.Želimir Kužatko upozori i dopuni riječima: protokol nije potpisan Slovenija – Hrvatska.) Pošto nije bio potpisan taj protokol između jedne i druge države, mi

smo odmah, društvo HDPZ zamolili Hrvatski domobran, da zajednički apeliramo na vladu, i da zahtjevamo od vlade, da se radovi obustave, naravno na nivou država, da se ti radovi obustave, da se izvrši sondacija, da se utvrdi, što se tu i tim jamama nalazi, u tom rovu. Taj rov je dug, to će vam kazati g.Kužatko poslije, a samo sad da vam kažem ovo bitno.

Naše pismo, potkrijepilo je nastojanje naše vlade, da je naše veleposlanništvo stupilo u kontakt sa Slovencima i da su radovi, ali zaista obustavljeni, mjesto gdje su prvi nalazi kostiju, ono je ograđeno sa najlonom. Vi čete to moći pročitati u »Političkom ZATVORENIKU«. To mjesto je ograđeno najlonom, to je spriječeno daljnje iskapanje, i vrše se sada daljnja ispitivanja.

Gospodin Kužatko je već više puta imao razgovor sa našim novinarima, on ih potiče, pogotovo se je zainteresovao »Večernji list«, posebno taj list a i »Jutarnji list«, možemo reći i »Jutarnji list« je dolazio ovamo, (*dopuni Ž.K.* ) i »Vjesnik« i »Slobodna Dalmacija« su dolazili i pisali o tome.

Mi smo na zamolbo slovenske televizije došli ovamo jednog dana, kada je bilo određeno snimanje, došle su dvije žene, koje su bile učesnice tih mučnih situacija. To je jedna gospođa Milka Bencetić i druga je Marica Đurđević.

Gospođa Marica je već bila vezana u Mariboru i bačena sa ostalim ljudima na kamion, koji je te ljudi vozio nekud, vezanog čovjeka možeš voziti samo na strijeljanje. Oduzeto im je sve ono što su imali ali tamo su došli. U tome, dok su još trpali gore druge, naišao je jedan oficir i naredio je, da se žene spuste dole. Dakle, žene su spustili dole, i tako je ta Marica Đurđević kasnije prošla kroz zatvore. Bila je osam i pol godina u Slavonskaj Požegi na izdržavanju kazni, isto kao i Milka Bencetić. Milka Bencetić je bila supruga hrvatskog časnika, za kojega je ona znala dokle je došao, gdje su se rastali. Milka Bencetić je išla sa zdravstvenim povozom, sa povozom ranjenika, bilo je tu nekoliko žena, supruga od hrvatskih časnika, i pošto je njima naređeno, da mora se taj vlak zaustaviti, sve su ove civile odnosno ove koji mogu hodati, potjerali naprijed, vlak sa ranjenicima je ostao. Nikada se nije saznalo, da bilo itko is tog vlaka, koje su ove žene znale, da se bilo gdje javio. Dakle, tu je to! Kada smo se mi vraćali, to je bilo jedno subotu, drugog svibnja, to je bilo u kratkom, ovako u blic, u jednoj reportaži, da su oni ta malo nešto dali. Svjedoci, Slovenci, koji su za ta zlodjela znali, morali su šutjeti isto kao što i mi, moralo se šutjeti. Do sada su ti ljudi šutjeli ali sad su se posle 90 godine ipak jezici otvorili, duh sveti je djelovao, ljudi su počeli govoriti. Oni svjedoče, tu su ubijani! Zamislite perfidnost, ti krvnici, da kriju svoja zlodjela, na kraju ovog rova, onog niže, malo niže, postavili su crplište za vodu. Dobar tek!

*Nato zamoli Želimir Kužatko da on nešto doda.* Gospođa Kaja, da se nećete uvrijediti, interesantno, pošto ja istražujem imam 194 Hrvatska grobišta u Sloveniji. 200.000 Hrvata, ovo je najveće Hrvatsko, ali nemojte misliti da je jedino. Ima njih puno većih od Jazovke još, jedan me hteo udariti, kad sam rekao, to je mala, to nije masovno, a on kaže, šta je masovno? U tisućama ja brojim, jer ne može se vratiti. Interesantno je ovo, što je rekla gospođa predsjednica, da je uz grobište vodocrpilište Maribora, isto se ponavlja, izvinjavam se ako tko zna, imate akumulacijsko jezero u Teharju, u Celju, gdje Celjani ne znaju, kakvu vodu piju. Ja pitam projektante, koji to rade, to su neki vukodlaci – vampiri, šta ja znam, neka krv, kao neka asocijacija na njih, jer su takvi ljudi bili, jer su htjeli ovaj kraj izseliti, da se zna, da je ta voda i da je to tako. To sam samo uskočio u riječ, izvinite.

*(Dalje govori gospođa Kaja)*

Ja ću zamoliti gospodina, da nam malo kasnije nešto kaže. Kada je to sve tu bilo završeno, onda smo krenuli prema Zagrebu (*to je bilo prošli mjesec 1999.*). Zahvaljujem g.Kužatku, koji nas je zaustavio, da smo u Laškome stali, i ne znam, dali ima tri ili pet kilometara, (*dopuni D.Šafarić: tri i pol kilometar točno*), tamo je jedan rudnik (*Ž.K.*) u

»Hudoj jami« (*tako se zove taj kraj*), rudnik koji je zatrpan i zatvoren. Taj rudnik je progutao, sada neka dalje nastavi gospodin Želimir Kužatko.

*Govori Želimir Kužatko.*

Uz taj rudnik mi smo napravili jedno od prvih kapela, krasnu, možete je vidjeti ovdje na ovoj slici. Došli smo tamo na posvećenje. Taj rudnik, desno od rudnika je jedna vododerina bila velika, tu je negdje naših oko 8.000 ubijenih. Tu su došli i specijalni Rupnikov bataljon – to su slovenski domobrani, njih 2.200, znamo tko je bio Rupnik, *dopuni gospođa K.Pereković*. Onda taj ulaz u rudnik, on je dubok 75m, to je bio lift 4x4m njegova dimenzija. Uslijed jedne diverzije 1942 g. on nije bio upotrijebljiv. Tako su te slovenske domobrane sa krampama poubijali i napola žive bacali dole, sa 75m, tako da mi kažemo, da je bio sretan tko je bio prvi, bar se je odmah ubio. Jer se kasnije čulo, oni su ih zazidali, čuo se plač dugo i stenjenje. Hrvate su desno od toga rova negdje oko 8.000 postrijeljali. Međutim, kako više nije bilo dovoljno zemlje, onda je to kiša oprala, onda su kasnije te kosti pokupili, odvežene su nekoje u reku Savinju, a nekoje su bačene u smjetište. To je to o tom grobištu.

*Govori dalje gospođa Kaja Pereković.*

Gledajte, ta divna (*pokazuje sliku*) kapelica, na svim tim grobištima Slovenci podižu male kapelice, gdje su ubijani ljudi. To je jedna ovakva mala kapelica, ali oni koji su dobili »Politički ZATVORENIK« (*broj 86*), tamo imade to sliko na strani 3. već je to izdano. Ti zlikovci, krvnici, oni su bili toliko bijesni, na te poštene domoljube Slovence, da ta kapelica, koja imade unutra divnu fresku, od žalosne Gospe, na tu fresku su bacili uljanu boju, koja se tu na slici vidi, a tu se vidi, ovdje su te rešetke - gitre, da ne može životinja ući unutra u kapelicu. Dakle oni su kroz to bacili ulje tamo. Sa strane kapelice ostavili su svoje potpise: »SMRT FAŠIZMU« i »SMRT DOMAČIM IZDAJALCEM«. Nisu baš sve Srbi krivi ali kriv je komunizam, komunizam je kriv, koji je takav otrov posijao i zatrovao duše. Što da vam dalje kažem, kada sam u tim novinama spomenula, te novine nisam donijela ovamo, izrezak iz tih novina nisam donijela od »Jutarnjeg lista«. Posle ovoga zvao je mene, pitao je za naše mišljenje, pitao je za Maceljsku šumu, da gdje su dokumenti, jer on zna, da je HDPZ bio inicijator otkrivanja tomo zlodjelo. Meceljska šuma, vi koji ne znate, kako se ona otkrila. Lugar, koji je imao ovaj svoj teren, obilazio je kroz šumu, pratio je rast drveća, kaliranje i drugo. Zapazio je sledeće, da na pojedinim parcelama na pojedinim mjestima, da je boja papreti drugačija, da je to onako crvenkasta boja, a do nje je dalje okolo zelena. To je dokazivalo, da se je tu moralo nešto događati. On je na nekoliko tih jama po toj planini naišao i vidio. Gdje je ta crvena praprat bila, tu nije bilo ni jedno veće stablo, a ako je i poraslo, ono se je izvalilo, nije imalo dubine, nije moglo korjene pustiti u dubinu. Taj signal je došao do nas, kako će se istraživati odmah, to je tamo kod »Lepe bukve«. To je odmah na početku, uz malo rečicu ili nekakav potočić. Poubijano je negdje oko 30 svećenika, čini mi se da je 27 pravilno. Imaju ime i prezime, zna se za ime i prezime. Naravno, da se tamo nije moglo utvrditi. Sva druga grobišta su otkrivena dalje. Ja sam imala, odnosno mi političke zatvorenice, imale smo jedno gospođu, koja je bila u logoru. Znala je, da muža nema, očekivala je, možda je uspio preći preko, možda je negdje u emigraciji. Dok je bila sa nama u logoru nije bila sigurna o suprugu. Međutim, kada su se vršila izkapanja, kada su se vadile kosti, našao se prsten. Na tom prstenu sa unutarnje strane bile su iniciale, i bio je jedan datum. Tada su naši pretpostavljali, tko bi to mogao biti, zašto taj datum? Onda se pretpostavilo, da je to možda datum vjenčanja. Pošlo se za tim, po ovim bližnjim župama i naišlo se na gospođu HEGE. Toga dana ona se vjenčala sa svojim mužem. Taj prsten je otkrio istinu. Sada nam je gospodin Kužatko pomogao i dao na znanje, to još nije službeno, dok ne kaže komisija službeno, ali on je to saznao od svojih ovdje prijatelja, da su također nađena dva prstena, ja ne znam, dali imaju iniciale, ili su bez njih.

*(Riječ uzme Kužatko)*

Odmah ću vam reći. Otkriveno je, a u četvrtak su otkrivena dva prstena, međutim za nas razočarenje. Ono meni ide po planu, jer ja to znam, da su unutra 2.000 crnogorskih četnika. Međutim, unutra je cirilicom gravirano. Dva dukata i ta dva vjenčana prstena, cirilica ne pripadaju nama. Znači oni su, da objasnim, zašto se dogodilo to, jer oni, kada su svoje dovodili na streljanje, to je dokazivalo iz ovih vojarni. Ovdje su bile tri vojarne, na ovoj desnoj obali i jedna na lijevoj. Oni koji su bili prvi tu zarobljeni, tako su ih streljali, tako da je posle nas došla ova četniška na red, pa ćemo opet mi, idemo ko sendviči, tako se slažemo, tako da se nemojte čuditi, tu ima 2.000 crnogorskih četnika, ima tu nešto i Albanaca, radi se o svima, ima i Slovenaca. Ima jedna djevojka, koja je kopala tu njivu, pa ju je bugarski vojnik silovao i ubio, njihovo domačinku, koja je kopala njivo. Jer tu su i bugarski vojnici bili, ne samo tamo gore. Ovdje, da ne bude sve na Kostu Nađu, ovdje su vršena streljanja odmah zarobljenih, po nalogu Centraknog komiteta, to je morao raditi KNOJ – slovenski. Te grobnice uglavnom, to vam je gore pod Pohorjem, čas su oni i iskopali te grobnice tamo. Imate dalje, da je puno ljudi otplavalo dalje po Dravi: ranjenih i starih i bolesnih, koji nisu mogli ni doći do Maribora. Imamo i kratere od bombi, to je sve puno okolo.

Sada je savez boraca (*kraj kasetne trake »A«*)

*Dalje govori Želimir Kužatko.*

1945, točnije 17. svibnja u predvečerje, počele su stizati kolone zarobljenika iz Austrije. Maribor je tada imao četiri velike vojarne, jedna je bila smještena na lijevoj obali Drave, dok su tri bile na desnoj. Imale su velika dvorišta, pored toga korištene su škole, kaznionice, parkovi i okolni dvorci, kao crkve i samostani. Maribor je tada imao 75.000 stanovnika, pod uslovom, da nije niko ubijen i da nije niko protjeran i da nije pobjegao. Prema Mariboru se uputila 70km duga kolona zarobljenika. Onda možete pomisliti, kako je taj grad izgledao uto vrijeme. Odmah po dolasku u te improvizirane logore, partizani su izvršili detaljan pretres zarobljenika, kako bi opljačkali sve, što je bilo vrijedno. Prema onome, kako sam ja bio doživio, najdraži im je bio sat i naliv pero i sve ostalo. Kada je izvršena pljačka onda su ih razvrstavali po postrojbama, kojima su pripadali: ustaše, domobrane, časnike, civile. Obećali su, da će svi, koji su odmah 1941.g. stupili u vojsku, pa potom 42. redom dalje, ići redom odmah kući. Na to propagandu mnogi su nasjeli, i naivni su se prijavili, da su stupili 41. i ako su bili pod kraj rata mobilisani. Namjesto kući bili su određeni prvi za strijeljanje. 18.5., to jest odmah drugi dan, jedni odveženi u manjim grupama kamionima, a formirane su kolone, za stražu. Tamo su ih skidali do gola, natjerani uz »pancer graben«, gdje su se morali postrojiti, a pod udarcima kundaka i bajuneta to je išlo brže. Tako postrojene i gole strijeljali su, iz strojnica, koje su postavljene u malim razmacima. Do gola su ih skidali zato, da se ne bi mogla izvršiti identifikacija. I zato danas pri iskopu neće se naći njihovih djelova odore. Moguće je tu i tamo neki rijetki, koji je pao već ranije od rana, pa ga mrtvog nisu htjeli skidati, jer je to naporno bilo za njih. I pojavit će se, da je neko bio i obučen. Na stratiše su krenuli prvi pristigli, u logoru u Mariboru, dok kolona, koja se je kretala iz pravca Dravograda, većina je išla direktno uz stražu. Danas, kada govorimo o broju ljudi, koliko je ubijeno – pomoreno u Stražunu ili prema izjavama domaćina, da to pripada Bohovu, neki ga nazivamo »TEZENSKI GOZD«. Sve je to isto, samo je vjerojatno uto vrijeme pripadalo drugoj občini – selu. Bohovljani rečeju, da je to njihovo, da su to njihovi bili pašnjaci, i da to nije »Tezenski gozd«. Ali kako je većini to stratište poznato kao »Tezenski gozd« ili »Stražun«, mislim, da tako i treba pisati, da bi mnogi shvatili, o kojem mjestu se radi. No, to nije bilo jedino stratište u Mariboru, i kada govorimo o broju, umorenih Hrvata, onda ne možemo govoriti, da je to »Tezenski gozd«, jer su mnoga stratišta bila oko

Maribora, koja su nam poznata i približno broj ljudi. A kada govorimo o Mariboru kao Maribor, onda ta žalosna brojka, za koje imamo za sada prikupljene podatke, da ona, što smo do nedavna tvrdili, da je negdje oko 60-70.000, strahujemo, da je 80.000, a vrlo lako, da će i to iti točno. Mnogi su negirali te brojke, mnogi su negirali i jučer, kad sam dolazio gore, da cesta ide preko, makar sam predočio ovo kartu, objašnjavao i dolazio sa očevicima, i preživjelim, tvrdili su svi, da ne ide trasa preko grobišta. Zahtjevao sam sondažu terena, eto hvala bogu i dobrim ljudima, da je to prihvaćeno i ta sondaža je pokazala, ovo što danas gledamo. Slušam tu, da će se otkopati teren i premestiti kosti, kako smo mi zahtjevali i molili, da se napravi kosturica i spomenik uz autocestu, tamo gdje su oni stradali, da ostane to u povijesti i na mjestu, gdje se to dogodilo i tamo, gdje će se to vidjeti, a ne negdje sakriveno opet negdje u šumi. Danas se govori, da autocesta prečka grobište, ja tvrdim, da dobrim dijelom cesta ide preko grobišta. No ovi prvi nalazi, to će potvrditi, i ja vjerujem, da će se civilizirano postupiti dalje, i da će same kosti duž trase pokazati, što treba otkopati, a što ne dirati. Rekli smo, prilikom našeg dolaska, da onaj dio, gdje ne ide autocesta, jer ne želimo, ponavljam i sada, ne možemo obustaviti cestu, jer je od nacionalnog interesa ali može se iznesti kosti, a onaj drugi dio terena zaštititi. A i sami domaćini su to voljni, da se proglašuje jednim pojansom, i na kulturni način obilježi, da ostane to kao zaštićena zelena cona kod Maribora.

Da nebi bilo dileme, pogotovo kod mladih, tko je to učinio? Treba nam i to spomenuti. Na Jugo TV, Kosta Nađ je više puta izjavio, da je direktno zapovijedao gore svojim Srbima – Vojvođanima, i da mu je osobno Tito naredio, da ne smije nikome od zarobljenika faliti niti jedna dlaka na glavi. Tako je to i učinjeno, po nalogu Koste Nađa. No dodao je, da je jedan broj ustaša, njih šest - sedam pokušalo bježati sa stadiona u Mariboru, i da su partizanske straže pucale i ubile ih, drugog nije bilo. Danas predstavnici bivših boraca pričaju drugu priču, i da je ubijeno nekih 2.000 ustaša, i da je Tito naredio odmah da im se sudi, i da je tim, koji su to učinili, na njima izvršena kazna – smrt. Opet nas hoće zavarati brojem, i onim, koliko su bili poštjeni. Da, istina je, strijeljali su partizani svoje kolege, jer pored njih tu su bili Bugari, koji su vršili strijeljanja, i koji su pljačkali, međutim, kako se naši srpski partizani nisu složili s tim, da plijen prisvoje bugarski vojnici, i nisu na njihovo traženje njima izručili, oni su i njih postrijeljali. E to je to, tko je strijeljan od tih boraca, ne oni, koji su te zarobljenike strijeljali, nego one, koji opljačkane stvari nisu htjeli izručiti partizanima Koste Nađe.

Sve treba da bude čisto i jasno, danas kad smijemo govoriti, ali znamo to, i puno više još toga znamo, i javljaju se nam danas ljudi, koji su se dosad bojali. Istina će izaći u cjelosti van. Imamo i dosad jako mnogo ali ćemo ih dopuniti, ali i sad nije vrijeme, da sve iznesemo jer imamo razloga zato. Često mogu da čujem na televiziji i u današnje vrijeme nažalost, a i u tisku se piše, da su tu poubijani ustaši. Naglašava se ustaši. Gospodo, tu nisu ustaši ubijeni. U hrvatskoj vojsci je 5% bilo pripadnika ustaša – jedinica. Tu su ubijeni većinu domobrani, i možemo reći, da je među njima bilo ustaša. Hrvatski domobrani istražuju i prikupljaju dokumentaciju o svojim domobranima. Da vam bude jasno, hrvatski domobrani istražuje i pravi spiskove svojih domobrana, koji se ne slaže z našim brojem u tome, što mi brojimo i djecu, žene, pa i starce. Tu nisu ubijani ni ustaše ni domobrani, nego žene, djeca, starci. I ne ni ono, kako se u tisku spominje, ustaše i članovi njihovih porodica, nego civili, koji su bježali od sremske fronte pred Rusima, jer se govorilo, idu neki antikristi. Ja se toga dobro sjećam, takav sam i ja bio, kada sam bježao. Siluju, ubijaju sve, koji je malo bogatiji, nazivaju ga kulakom, ljudi su od straha bježali. Uzimali su djecu, kravu i krenuli na put stotina kilometara dugi. Duboko me se doimovala priča domaćina, koji i ovo potvrđuje, da je točno, to je gospodin Silvo Kajzer, koji je to tako žalosno ali i ujedno ljepo opisao taj događaj. Kao 12 godišnji dječak došao je sa svojom dvojicom kolega igrati se na te pašnjake, gdje su nekada čuvali krave i tamo je u blizini jedan ribnjak bio, gdje su se i kupali. Začuli su plač djece,

približali su se grmlju, ta nije bila onda ta šuma tamo, bilo je grmovlje i točno nas je doveo na to mjesto. Ispričao je priču (*ta lokacija je iza vodocrpilišta op.D.Šafarić*).

»Bilo mi je 12 godina, tada sam prvi put video nagu ženu. Bila je to visoka žena sa pletenicama na leđima, ruke su joj bile svezane žicom. Jedno dijete – manje, plakalo je i penjalo se na leđa, na svezane ruke, jer ga manjka nije mogla uzeti. Druga dva djeteta, izašla su iz grmlja, plačući i hvataju svoju majku. Čuo se i rafal, i oni su utihnuli.«

Gospodin Silvo je video te vojnike, i opisuje ih, da su bili čudni, da su po svome izgledu, po odeći ličili na Rome, kako nije to poznavao, objasnili su, da su to bili bugarski vojnici. To je jedan od svjedoka, živih svjedoka, da su bila djeca i žene. I to nisu članovi porodice, nego civili, koji nisu imali nikada nikog niti u jednoj postrojbi. Tu je ubijeno najviše mladosti, između 17 do 35 godina. A da ne govorimo i o onim do 60 godina i starijih.

Ovo istražujem i zapisujem, ne zato, da bi ja nešto naučio, i čuo novo, to sam učinio, i to ču da činim, zato što sam sam to doživio, kao 10 godišnji dječak. No imao sam sreće, da se ipak u Rimskim toplicama jedna partizanka zvala Milica, smilila name i spasila me i predala u bolnicu u Trbovlje. To Trbovlje meni je spasilo život ali tamo sam doživio puno gore od »Tezansko gozda«, jer gledao sam kolone svakodnevno tri mjeseca. Ne kao u Stražunu mjesec i nešto što su gledali, nego tri mjeseca a i kada sam otišao, video sam kolonu, koja je išla na streljanje: Trbovlje – Zagorje – Hrastnik. Rudniki su puni ljudi. Gospodo, doći će i oni na red!

Ta nepregledna kolona zakrčila je ceste Dravograd - Maribor, a saveznički avioni su nadletavali, i sami su izjavili, da na čudan način se kolone naglo smanjuju. Vjerojatno su predvidjeli, što se događa. Pošto su partizani znali za sva mjesta i sve rupe, prirodne i vještačkih izvora. Koristilo se najviše kanala ali bilo je tu i kratera od avionskih bombi. Zna se, da je jedna kolona odvedena u Kidričevo, da je u blizini Pohorja, također u tenkovskih rovovima i mnogim kraterima aviobombi, koje su Englezi bacali popunjena zarobljenicima. U mariborskoj klaonici »KOŠAKI« popunjeni su svi prostori i dvorišta, ti su ljudi poklani. Treba napomenuti, da je cesta dosta dugo na tome, da bi u okviru zajednica društava Slovenije stvorili jedan odbor za ispitivanje žrtava i obeležavanja njihovih grobišta na tlu Slovenije. Konačno nam je to uspjelo. Počeli smo da radimo malo i konkretnije. Sakupili smo ono, što smo ranije ja i gospodin Drago posjedovali, a prije toga, upoznao sam se sa gospodinom Francom Permejem, predsjednikom Društva za zamolčane grobove. Kako sam prije naglasio, da nas ne interesuju žrtve učesnika, vojnika postrojbi, nego sveukupno pa čak i pripadnike drugih nacionalnosti. Jer grob je grob, žrtva je žrtva. Oni podaci, koji su objavljeni 1995 godine na simpozijumu, već ne stoji, naše društvo ih je oborilo, jer još prošle godine, došli smo do broja Hrvata na tlu Slovenije do 196.000, a taj broj se na žalost se iz dana u dan povećava. Danas mnogi koji dosada nisu smjeli ili nisu znali kome da se obrate, sada se javljaju. Dolazimo do novih grobišta i do novih saznanja. Za mene je posebno interesantno 22 časne sestre, koje su bile zarobljene u Slovenj Gradecu, i radile su tamo u bolnici, da bi ih jednog dana strijeljali neposredno blizu bolnice. To još nisam ispitaio, kao ni poubijanih 185 dječaka, između 8 do 10 godina isto u Slovenj Gradecu. Ali i to ćemo učiniti, a i to će biti dodatni brojevi. Samo jedna informacija, u Trbovlju jedan rudnik je blendiran, kako se to i radilo, i na njenu piše »ZARAZNO«. Molili su me, da otvorim taj rudnik i da su unutra Hrvati. I to ćemo učiniti. Kako nemamo nikakvu potporu iz Hrvatske za obilježavanje takvih grobišta, jako malo ih je ovdje za nas obilježeno. Postoji ljepi spomenik u Mariji reki, gdje je strijeljano 2.200 slovenskih civila, samo zato, što su bili, kako se to kaže u hrvatskoj »KULACI«. I bili su ubijeni. Pored njih je tamo isključivo 800 hrvatskih žena i djece, kao i oko 400 Njemačkih vojnika, koji su kopali te grobove.

Imamo spomenik i kod »Hude jame«, kako se zove ovaj kraj kod Laškog, pri rudarskom rovu »BARBARA«. No, na žalost, posle posvećenja kapele u nedjelju 7.rujna 1997.g., već su je idući tjedan zločinci, jer danas je još uvijek živ, uništio tu kapelu. Mi



nemamo novca, da je obnovimo, ali je i nismo htjeli, jedno vrijeme treba da se vidi, ko je to učinio. Kada me pitaju, jeli, pa tko je polio i napravio taj zločin, ja im ljepo odgovorim, pa gospoda, zar vam nije jasno, evo vam njihov potpis na toj kapeli. Fino tu piše, još je i crvena zvijezda tu. Ona crvena zvijezda je simbol ubojica, nije ona uzalud crvena, ona je krvava, zato je crvena. Pred mog križnog puta, kojeg sam proveo kao 10 godišnji dječak nažalost, kasnije, srbokomunisti su me sudili i poslali na otok Sveti Grgur. Tamo sam svoje momačko vrijeme provodio. Danas sam član HDPZ.

**P.S.** *Kraj druge polovice diktafonske kasete.*

*Velenje, maj 1999 g., Po diktafonu prepisku pripremio tajnik društva Dragutin Šafarić*

## **ANNO 2014**

Pročitao sam danas (dne 2014-01-21) sav ovaj materijal, te pažljivo pročitao nakon 15 godina. Malo pred kraj ovog prepisa-zapisa sa diktafona prepoznajem svu priču sa puno laži i puno nabacivanih događaja, koje taj „čupavi“ Kužatko tako lako priča priču neukim ljudima. Ukoliko je bio taj u stanju pričati totalno iskrivljeno priču oko 22 časnih sestara kod Slovenj Gradeca, te krajeve „Trbovlje – Hrastnik – Zagorje“, ne mogu a da ne kažem, onaj tko ti je vjerovao tim pričama baš mi ga je žao.

Pobijenih 400.000 Nijemaca je posebni svjetski slučaj, o kojem niko neće da čuje tu glupost.

Toliko neistina i zbrke, koliko je taj paranoik ispričao, neće proći bez ismijavanja istog.